

בס"ד, יום ערב שב"ק האזינו תשפ"ו

שאלה: האם מותר לחלל שבת כדי לרפא מחלת עיניים?

תשובה. נאמר במסכת ע"ז דף כח ע"ב: עין שמרדה [שרוצה לצאת, כאדם המורד ויוצא, רש"י], מותר לכוחלה בשבת, ולשחוק סממנים ולהביאה דרך רשות הרבים. מאחר ויש בזה סכנת נפשות, לכן מחללים שבת במלאכות דאורייתא כדי לרפאותה. ובשלחן ערוך (או"ח סימן שכח ס"ט) נאמר: החושש... בעינו ויש בו ציר, או שהיה שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב, או שהיה שותת דם, או שהיה בו רירא ותחלת אוכלא, [או קידחא (שהיה דלקת חריפה), משנ"ב] מחללין עליו את השבת. וכתב המשנ"ב (שם ס"ק כב): ואף על גב דמשום סכנת אבר אין מחללין שבת באיסור תורה, שונה היא העין, דשוריינא דעינא בליבא תליא. ופירש רש"י בע"ז דף כח ע"ב: "מאור העין מעורין ואחוזין בטרפשי הלב". נמצא שסכנת עין קשורה לסכנת לב שהיא סכנת חיים. לאור זאת מותר לחלל שבת על סכנת עין, כי יש לחוש על כל סכנת עיוורון שמא יפגע הלב.

והנה לרופאים בימינו לא ידוע דבר זה, שסכנת עין היא גם סכנה ללב, ולפי הבנתם סכנת עין היא רק סכנת אבר, ונמצא שאסור לחלל שבת במלאכות דאורייתא כדי לרפא עין.

אלא שלכאורה נראה שאין מתחשבים בדעתם כשהיא נגד חז"ל, כמו שנאמר בפרי מגדים (סימן שכח משבצות זהב סק"ב) וז"ל: "ומשמע כל מה שמוזכר בסעיף זה והוא מגמרא, אף שרופא או חולה אומרים אין צריך [לחלל עליו שבת לרפואתו], אין שומעים להם, כמו שכתב הב"ח ב'צפידנא'... ששקר אומרים, מאחר שבגמרא אמרו שיש סכנה, ולא אומרים נשתנה הזמן", עכ"ל. לאור זאת נראה לכאורה שמחללים שבת במלאכות דאורייתא על סכנת עין, מאחר ויש לחוש לסכנת לב, למרות שהוא נגד דברי הרופאים.

וכעין זה כתב התשורת שי (סימן שצג) בדבר תינוק שהובא לברית מילה וראו שינוי בעיניו, ושאלו לרופא, ואמר שהוא "אנצידיק" [דלקת], והוא מבטיח שלא יזיק לו אם ימלוהו. ודן שם אם אפשר להסתמך על דבריו של הרופא, מאחר ו"שוריינא דעינא בליבא תלו". ו"קידחא" המוזכר במסכת ע"ז הרי היא ה"אנצידיק", וממילא יש להמתין אחר שיתרפא התינוק שבעה ימים ורק אחר כך למולו. שוב דן התשורת שי שמא נאמר כיון דבזמנינו לא ראינו ולא שמענו מי שמת מחמת קדחת עין, ודאי נשתנה הטבע. אך למסקנה מסיים התשורת שי שלא ניתן לומר כך, מאחר וכתבו הב"ח והפמ"ג שאין לסמוך על רופא כשאומר נגד חז"ל. ולכן אין לסמוך על דברי הרופא, ואסור למול את התינוק כי אם לאחר שיעברו ז' ימים לאחר שיתרפא מהדלקת. וכן בענייננו מותר לחלל שבת במלאכה דאורייתא על סכנת העין למרות שהרופאים אומרים שאין בזה סכנת נפשות.

אלא שיש לנו לשאול שאלה גדולה בענין זה: הרי מבואר בגמרא דתינוק רוחצין אותו במים חמים לפני הברית ולאחר הברית. ואם נשפכו המים לאחר המילה, מחללים שבת ומחממים לו מים לרחצו מחמת הסכנה כמבואר במסכת שבת (דף קלד ע"ב). ולמעשה כתב השלחן ערוך (או"ח סימן שלא ס"ט): בזמן חכמי

הגמרא אם לא היו רוחצים את הולד לפני המילה ולאחר המילה במים חמים היה מסוכן... ועתה לא נהגו ברחיצה כלל (דנשתנו הטבעים, משנ"ב), יעו"ש. הרי דאע"פ שהרחיצה כתובה בגמרא, בכל זאת פוסקים שנשתנה הטבע, ומדוע לא נאמר גם בעין שאולי נשתנה הטבע, וכפי שמעיד התשורת שי שלא ראינו ולא שמענו מי שמת מחמת קדחת העין?

ויעויין גם בתוס' במועד קטן (דף יא ע"א תוד"ה כוורא) שכתבו שנשתנה הטבע, וישנם דברים שבימי הגמרא היו טובים לבריאות וכיום הם סכנה, וגם הרפואות שבימי הש"ס אינן טובות בזמן הזה. הרי שנשתנה הטבע. ויעויין בתפארת ישראל (שבת פי"ט בועז אות א') שדן בדבר "מציצה" בזמן הזה, שאולי נשתנה הטבע. ויעויין בחזון איש (אבה"ע סימן יב סק"ז) שאמר שבימינו נשתנה הטבע, והשתן והזרע משביל אחד יוצאים, ולא כבימי חז"ל, ואם כן אולי גם בעין נאמר כך?

ושאלתי שאלה זו את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל והשיב לי: אילו היו הרופאים מבינים את דברי חז"ל שאמרו "שוריינא דעינא בליבא תליא", והיו אומרים שנשתנה הטבע, היינו סומכים על דבריהם. אך מאחר ואינם מבינים כלל מה שאמרו חז"ל, אם כן בהכרח שחסרים להם ידיעות בנושא זה, ואין בסמכותנו לקבוע שנשתנה הטבע.

ואין כך הדברים בנוגע לרחיצה אחר מילה, (ומציצה), ובשבילי הזרע. שהפוסקים הבינו את דברי חז"ל, והם יכלו לקבוע שנשתנה הטבע.

ולמרות סברא זו, נראה למו"ח זצ"ל שאולי בכל זאת נשתנה הטבע בדבר זה, ובימינו אין נשקפת סכנה ללב כשהעין בסכנה, ולכן אין לחלל שבת במלאכה דאורייתא, כשברור לרופאים שאין סכנת חיים. והדבר צריך עיון.

המפתה בהמה שתבוא למקום שלא תוכל לזוז משם האם חייב משום צידה

שאלה. נאמר בשו"ע (סימן רכז ס"ד) 'ראה מקום שיש בבבל שכל בהמה שתעבור עליו אינה יכולה לזוז משם אם לא יתנו עליה מעפר המקום ההוא. [והוא סימן קללה לה, דכתיב וטאטאטיה במטאטא השמד] אומר [בשם ומלכות] ברוך אומר ועושה, ברוך גוזר ומקיים. מה דינו של אדם שפיתה בשבת בהמה שתבא לאותו מקום ולא תוכל לזוז, האם עובר המפתה על איסור צידה, שהרי הבהמה ניצודת שם, או שמא הוי צידה סגולית, ודומה למה שנאמר בשו"ע (סימן שכח סעיף מה): 'לוחשים על נחשים ועקרבים בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום צידה', וביאר המשנ"ב (שם ס"ק קמג) 'אף על גב דע"י הלחש אינו יכול לזוז ממקומו, עד שנוכל לתפוס, מ"מ מותר, דאין זה צידה טבעית'. ואולי גם כאן מקום זה שאי אפשר לזוז ממנו, אין בו צידה טבעית?

תשובה. אפילו אם נחליט דהוי צידה סגולית, גם אז יהיה בזה איסור, משום שדוקא כדי שלא יזיקו התירו לצוד את הנחשים בצידה הסגולית, משא"כ כאשר אין מקום לחשש נזק, אסור. ואעפ"כ מסתבר, דגם אם הוי צידה טבעית, בכ"ז הוי צידה שלא כדרך ופטור מהתורה. וגם אלו שגרים בבבל באותו מקום לא צדים באופן זה